

Jak se žilo v koloniích: jedna místnost a 14 lidí

5plus2, 10. 6. 2016

Po hornických koloniích, v nichž kdysi žila více než polovina Ostravy, dnes lidi provádí Tomáš Majliš.

ZÁBLESK HISTORIE

OSTRAVA / Hornické a hutnické kolonie tvořily jednu dobu nezaměnitelnou dominantu průmyslových měst na Ostravsku nebo Karvinsku. Dnes už po některých není ani památka, zmizely vlivem poddolování i větších nároků původních obyvatel. Přesto se jich ještě část zachovala, těm ostravským se věnuje průvodce a učitel Tomáš Majliš.

Společně s Martinem Jemelkou se podílel na knižních publikacích věnovaných tomuto fenoménu a navíc jej můžete potkat jako průvodce, který zájemce zasvěceně provede zapomenutými končinami města, z nichž některé jsou udržované, jiné se rozpadají. Pozoruhodné jsou i tím, že z nich pocházejí osobnosti celorepublikového významu, jako první ostravský primátor Josef Kotas nebo dědeček prezidenta Václava Havla.

"Koloniím jsem se věnoval už v rámci magisterského studia na Ostravské univerzitě. Historik Martin Jemelka mě přizval ke spolupráci na druhém dílu publikace Ostravské dělnické kolonie. Začali jsme někdy v roce 2012 a vyšla teprve před dvěma měsíci," vysvětluje Tomáš Majliš. Kolonie jsou pro něj symbolem vzestupu a rozvoje města. "Zajímavé jsou v tom, že před 80 až 90 lety žila v koloniích více než polovina Ostravy. Nikde jinde v Česku nebylo toto bydlení v koloniích takto rozšířené," přibližuje Majliš.

Na počátku 19. století těsně před založením železáren byla Moravská Ostrava maličké město, měla jen patnáct set obyvatel. Za pouhých sto let se toto číslo mnohonásobně změnilo. "Tisíce lidí, kteří sem přicházeli na začátku 20. století, bylo třeba někde ubytovat. Kam s nimi? Byla tady obrovská bytová nouze, bydlelo se ve sklepech, na půdách, všude, kde se dalo," vysvětluje Majliš.

Bydlení v koloniích mnohdy stálo za kočku, byly to malé, nepodsklepené byty, znamenaly všudypřítomnou vlhkost a zatuchlinu. Podnik, který je nechal postavit, chtěl hodně muziky za co nejméně peněz. Hornické kolonie byly bídňější než ty železárenské, protože horníci měli menší platy.

Luxus v podobě kvalitního bydlení s tekoucí vodou

"Změna nastala v době, když se vlády ve Vítkovických železárnách ujal nový ředitel Paul Kupelwieser. V roce 1876 se rozhodl zefektivnit výrobu, a aby si vytvořil kádr zaměstnanců, rozhodl se postavit nové město, kvalitní bydlení s tekoucí vodou," popisuje Majliš dobové vymoženosti.

Jako průvodce se často pohybuje v terénu a často provází po bývalých hornických koloniích ve Slezské Ostravě. Jejich stav je mnohdy žalostný. "Hranečník patří do privatizovaných kolonií, za pár korun se tady nabízejí byty. Hodně se sem stěhují problémoví lidé, na domech to jde

vidět, chátrají. Kdežto na Salmě je vidět velký rozdíl. Domy se zde dostaly do soukromých rukou už před 2. světovou válkou, lidé o ně pečují a je vidět, že kolonie před sebou může mít i krásnou budoucnost," popisuje.

Rád chodí Majliš zejména do bývalé kolonie na Zvěřině pod slezskoostravským hřbitovem. "První, co tady uvidíte, tak je cedule Zvěřinský ráj. Je tady hřiště a všude vidíte, jak tady o to pečují, panuje tady vyloženě vesnická atmosféra, tři minuty autem od centra města. Jiným příkladem jsou kolonie jako Trnkovec nebo jiné části v Ostravě-Radvanicích, kde je vidět, jak budovy chátrají. Těžko tomu zabránit," líčí Majliš.

Člověk tady chápe, proč horníci chodili do hospody

Neocenitelným pomocníkem při zkoumání historie kolonií jsou také dobové romány. Autoři jako Sokol Tůma či Vojtěch Martínek psali dle dobové zkušenosti a na základě jejich děl je možno pochopit, jak fungovaly třeba rodinné vztahy.

Během pátrání narazili badatelé i na mnoho zajímavých příběhů, některé z nich mohou slyšet i zájemci o komentovanou prohlídku. "Do dnešní doby se zastavujeme u jednoho domku, kde se nacházel sklepní byt ve svahu v Dolní kolonii na Hranečnicku. Tam v jedné obytné místnosti bydlelo v roce 1921 nějakých čtrnáct osob. Bydlel tam kočí z Dolu Jan Maria, manželka, děti, syn a dcery, většinou dospělé, osmdesátiletá tchyně a ještě podnájemník. Tady člověk chápe, proč horníci chodili do hospody, dává to smysl, než se tísnit v jedné místnosti se čtrnácti lidmi," popisuje Tomáš Majliš.

Ze sociálních hlubin ostravských kolonií se vynořily i osobnosti republikového významu. "V jednom domě vedle sebe musely vyrůstat dvě poměrně známé osobnosti. Jednou z nich byl Josef Kotas, první poválečný primátor města Ostravy. O pár let později se tady narodil jistý Hugo Vavrečka, což je dědeček Václav Havla, našeho prvního polistopadového prezidenta. Vavrečkův tatínek dělal vážného na Dole Jan Maria, což byla řadová dělnická profese. Bylo možné se vyšplhat sociálně jinam, člověk musel mít notnou dávku štěstí, ale povedlo se to," usmívá se Majliš.

Kolonie na Ostravsku a Karvinsku začaly zanikat už koncem 70. let. Třeba v Orlové, když populace začala stárnout a mladší generace se nechaly zlákat lepším bydlem. "Tady v Ostravě to je dáno tím, jak se zavíraly jednotlivé doly. Bylo lepší se přestěhovat do bytu, kde teče teplá voda a nemusíte chodit na záchod na dvůr. Mladší generace přestaly mít ke koloniím vztah," dodává Majliš.

Autor: Martin Jiroušek